

TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG NGOẠI KHÓA VỚI DI SẢN VĂN HOÁ TẠI ĐỊA PHƯƠNG TRONG DẠY HỌC LỊCH SỬ LỚP 10 Ở TỈNH NAM ĐỊNH

Nguyễn Thị Côi¹,
Bùi Thị Hương^{2,+}

¹Trường Đại học Sư phạm Hà Nội;

²Trường Trung học phổ thông Tổng Văn Trân, tỉnh Nam Định

+Tác giả liên hệ • Email: buihuong8479@gmail.com

Article history

Received: 15/02/2024

Accepted: 19/3/2024

Published: 20/4/2024

Keywords

History teaching,
extracurricular history
activities, cultural heritage,
grade 10, Nam Dinh
province, experience

ABSTRACT

Organizing historical extracurricular activities with local cultural heritage is of special importance. This is not only a measure to link the school with social life, but also contributes practically to nurturing students' love for the homeland, the country, and a sense of responsibility for the young generations in preserving and promoting the values of cultural heritage. Cultural heritage in Nam Dinh includes tangible and intangible cultural heritage, so using local cultural heritage in teaching history in high schools in Nam Dinh province in general, organizing extracurricular activities in particular are substantial and beneficial. The article proposes some measures to organize extracurricular activities with local cultural heritage in teaching 10th grade History in Nam Dinh province. In teaching, teachers need to flexibly and creatively apply measures to make this activity highly effective, contributing to meeting the subject objectives.

1. Mở đầu:

Di sản văn hóa (DSVH) là một loại phương tiện trực quan vô giá, một nguồn tài liệu học tập quý hiếm trong dạy học nói chung, môn Lịch sử nói riêng. Tổ chức các hoạt động ngoại khóa lịch sử với DSVH tại địa phương có tầm quan trọng đặc biệt trong việc giáo dục truyền thống yêu nước, ý thức giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc. Chương trình giáo dục phổ thông môn Lịch sử theo Thông tư số 13/2022/TT-BGDĐT đã định hướng: “Các hình thức tổ chức dạy học môn Lịch sử bao gồm các hình thức dạy học ở trong và ngoài lớp. GV cần tăng cường mở rộng không gian dạy học trên thực địa (di tích lịch sử, DSVH, bảo tàng, triển lãm...), kết hợp các hoạt động dạy học trong lớp học với các hoạt động trải nghiệm trên thực tế” (Bộ GD-ĐT, 2022, tr 58). Với chủ trương đó, việc tổ chức hoạt động ngoại khóa lịch sử với DSVH tại địa phương có ý nghĩa quan trọng đặc biệt trong dạy học lịch sử, góp phần quan trọng hình thành và phát triển cho HS năng lực “tự học suốt đời” và khả năng ứng dụng kiến thức vào cuộc sống.

Nam Định là một tỉnh giàu truyền thống văn hiến, một vùng quê có nhiều DSVH cần khai thác để tổ chức các hoạt động ngoại khóa lịch sử. Vậy, đó là những loại hình DSVH nào? Tổ chức các hoạt động ngoại khóa lịch sử với các DSVH đó có vai trò, ý nghĩa ra sao? Nên tổ chức như thế nào?... Trên cơ sở khẳng định tầm quan trọng của vấn đề, bài báo nghiên cứu và đề xuất một số biện pháp tổ chức các hoạt động ngoại khóa với DSVH tại địa phương trong dạy học Lịch sử lớp 10 ở tỉnh Nam Định.

2. Kết quả nghiên cứu

2.1. Vai trò, ý nghĩa của việc tổ chức hoạt động ngoại khóa lịch sử với di sản văn hóa tại địa phương

Theo Từ điển tiếng Việt thông dụng: “Ngoại khóa là môn học hoặc hoạt động giáo dục ngoài trời hoặc ngoài giờ, ngoài chương trình chính thức” (Nguyễn Như Ý và cộng sự, 1996, tr 713). Từ đây, các nhà giáo dục lịch sử khẳng định: hoạt động ngoại khóa lịch sử là một hình thức tổ chức dạy học ở trường phổ thông, được tổ chức ngoài giờ lên lớp, có vai trò quan trọng góp phần thực hiện mục tiêu môn học (Phan Ngọc Liên và cộng sự, 2014, tr 197). Luật DSVH của nước ta chỉ rõ: “DSVH bao gồm DSVH phi vật thể và DSVH vật thể, là sản phẩm tinh thần, vật chất có giá trị lịch sử, văn hóa, khoa học, được lưu truyền từ thế hệ này qua thế hệ khác ở nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam” (Quốc hội, 2001, tr 17). DSVH tại địa phương là những di sản vật thể, phi vật thể ở một vùng đất cụ thể, bao gồm: di sản cấp địa phương, cấp Quốc gia hoặc được quốc tế công nhận.

Tổ chức hoạt động ngoại khóa với DSVH tại địa phương có vai trò quan trọng trong dạy học lịch sử ở trường phổ thông, bởi: (1) DSVH là một phương tiện trực quan quý trong dạy học lịch sử. Đó là những phương tiện trực quan phản ánh sự kiện đã xảy ra hoặc là nơi được dựng lên để ghi nhớ các sự kiện, tưởng niệm những anh hùng dân tộc, những người có công với đất nước, địa phương như di tích lịch sử, di vật, cổ vật, bảo vật quốc gia. Chúng là bằng chứng của

lịch sử, HS có thể được đặt chân tới, tận mắt quan sát và cảm nhận những giá trị lịch sử mà không có phương tiện trực quan nào làm được; (2) DSVH tại địa phương là một trong những nguồn sử liệu vô giá đóng vai trò là một kênh thông tin, một nguồn tri thức vô cùng phong phú đa dạng hỗ trợ đắc lực cho các kiến thức lịch sử dân tộc có trong chương trình. Vì vậy, việc giúp HS hiểu rõ những tri thức lịch sử phản ánh qua DSVH tại địa phương là rất cần thiết; (3) DSVH tại địa phương còn tạo ra môi trường học tập thú vị cho HS. Tổ chức hoạt động ngoại khóa với DSVH tại địa phương không chỉ làm thay đổi nhận thức, tư duy của HS trong học tập lịch sử, mà còn là biện pháp thực hiện nguyên lý giáo dục của Đảng “Học đi đôi với hành”, “Lí luận gắn liền với thực tiễn”, “Nhà trường gắn liền với xã hội”.

Từ vai trò quan trọng đó, tổ chức các hoạt động ngoại khóa lịch sử với DSVH tại địa phương có ý nghĩa to lớn về bồi dưỡng nhận thức, phát triển năng lực và giáo dục phẩm chất cho HS.

Khi được trực tiếp quan sát di sản hay nguồn sử liệu từ di sản, HS sẽ có biểu tượng chân thực, chính xác về những sự kiện, hiện tượng, nhân vật lịch sử. Từ đó, hình thành được khái niệm, rút ra quy luật lịch sử và nhớ lâu, hiểu sâu kiến thức. Đồng thời, tổ chức hoạt động ngoại khóa lịch sử với DSVH tại địa phương góp phần tích cực phát triển các kĩ năng học tập, năng lực môn học (tìm hiểu lịch sử, nhận thức và tư duy lịch sử, vận dụng kiến thức, kĩ năng đã học vào thực tế cuộc sống) và các năng lực chung (giao tiếp, hợp tác, ứng dụng công nghệ thông tin...) Đặc biệt, tổ chức hoạt động ngoại khóa với DSVH tại địa phương qua dạy học Lịch sử có tác dụng lớn trong bồi dưỡng lòng yêu quê hương đất nước, ý thức trách nhiệm bảo vệ và phát huy những thành quả cha ông để lại. Hơn nữa, việc sử dụng đa dạng hình thức tổ chức hoạt động ngoại khóa với sự phong phú của DSVH tại địa phương còn là những gợi ý, định hướng để HS lựa chọn nghề nghiệp, tạo cơ hội để các em thể hiện khả năng của bản thân (Bộ GD-ĐT và Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, 2013).

Ví dụ: khi HS được tìm hiểu hệ thống đền Trần, đền thờ những người có công đấu tranh chống ngoại xâm (Đình Ruối - Ý Yên thờ bà Lương Thị Minh Nguyệt), những câu chuyện về cách đánh giặc của ông cha, hoa văn chạm khắc ở các công trình xây dựng, nghệ thuật kiến trúc..., HS sẽ hiểu rõ hơn về thành tựu của nền văn minh Đại Việt trong lịch sử dân tộc. Qua đó, niềm tự hào về quê hương, đất nước, sự khâm phục, kính yêu những người có công trong sự nghiệp xây dựng vào bảo vệ Tổ quốc, cũng như ý thức trách nhiệm đối với việc bảo vệ, phát huy giá trị của DSVH trong mỗi HS.

2.2. Những di sản văn hóa tại Nam Định cần khai thác để tổ chức hoạt động ngoại khóa trong dạy học Lịch sử lớp 10 ở địa phương

Lịch sử lớp 10 trong Chương trình giáo dục phổ thông 2018 (Bộ GD-ĐT, 2018), chỉnh sửa năm 2022 (Bộ GD-ĐT, 2022) gồm 52 tiết, chia thành 7 chủ đề. Bài học trong sách giáo khoa được biên soạn theo các chủ đề đi từ những vấn đề chung, lịch sử thế giới, khu vực đến lịch sử Việt Nam. Mục tiêu chung của chương trình, sách giáo khoa là thông qua hướng dẫn HS nắm vững những kiến thức cơ bản của các chủ đề, chuyên đề, cần phải phát triển ở HS các năng lực môn học và góp phần phát triển các năng lực chung, từ đó bồi dưỡng những phẩm chất đạo đức đúng đắn cho các em. Tổ chức các hoạt động ngoại khóa lịch sử với DSVH tại địa phương có nhiều ưu thế khi dạy học các chủ đề chung, chủ đề phần Lịch sử Việt Nam và chuyên đề nâng cao, qua đó góp phần tích cực vào thực hiện mục tiêu môn học đã đưa ra.

Nằm ở trung tâm vùng Nam Đồng bằng sông Hồng, trong suốt quá trình hình thành và phát triển gắn liền với tiến trình lịch sử đấu tranh dựng nước và giữ nước của dân tộc, Nam Định đã hình thành một kho tàng DSVH đa dạng, phong phú. Những DSVH nơi đây vừa mang nét chung của văn hóa người Việt Cổ, nền văn minh lúa nước sông Hồng, vừa thể hiện nét riêng của vùng đất, tiếp giáp với biển cả. Về DSVH vật thể, trên địa bàn tỉnh hiện có 2.300 di tích lịch sử văn hóa, cách mạng, trong đó có 349 di tích đã được Nhà nước xếp hạng gồm 02 Di tích Quốc gia đặc biệt, 81 Di tích Quốc gia và 266 Di tích cấp tỉnh. Nhiều quần thể di tích có giá trị lịch sử, văn hóa, kiến trúc và sức hấp dẫn thu hút khách du lịch trong, ngoài nước như: Quần thể Di tích văn hóa đền Trần; Phủ Dầy; Nhà lưu niệm Cô Tổng Bí thư Trường Chinh; Chùa Cô Lê; Chùa Keo Hành Thiện; Cầu ngói; chùa Lương... Ngoài ra, trên địa bàn tỉnh còn có hơn 400 nhà thờ Thiên Chúa giáo ở phía Nam tỉnh vừa đa dạng về quy mô, vừa độc đáo về kiểu dáng kiến trúc. Bên cạnh các di tích lịch sử văn hóa, Nam Định còn có gần 100 làng nghề với các ngành nghề truyền thống lâu đời, trong đó có những làng nghề nổi tiếng như: Đúc đồng Tống Xá; Sơn mài Cát Đằng; Chạm khắc gỗ La Xuyên; Ươm tơ Cổ Chất; Dệt Cự Trữ; Cây cảnh Vị Khê; Kèn đồng Xuân Tiên, Hải Minh... (Trần Minh Oanh, 2004).

DSVH phi vật thể được lưu giữ, bảo tồn trên vùng đất Nam Định bao gồm các loại hình nghệ thuật diễn xướng dân gian, như: hát chèo, hát văn, nghệ thuật múa rối nước; rối đầu gỗ, nhạc kèn... Về lễ hội, có các lễ hội tôn giáo, tín ngưỡng, lễ hội văn hóa, lễ hội làng nghề... Nhiều lễ hội có quy mô lớn được tổ chức với các nghi lễ trang trọng, phần hội mang đậm bản sắc truyền thống địa phương thu hút đông đảo các tầng lớp nhân dân và du khách tham gia,

như: Lễ hội đền Trần, Lễ hội Phủ Dầy, Hội chợ Viềng Xuân, Lễ hội Chùa Cổ Lễ... Về văn hóa ẩm thực của Nam Định không thể không nhắc đến phở bò, bún dưa đã được sách kỉ lục Việt Nam đưa vào top 100 món ăn đặc sản tiêu biểu của cả nước. Ngoài ra, bánh cuốn làng Kênh, nem nắm Giao Thủy, kẹo lạc Sù Châu, bánh nhãn Hải Hậu, gạo tám Xuân Đài... cũng được thực khách rất ưa chuộng.

Như vậy, DSVH tại Nam Định rất phong phú, đa dạng; những nội dung có thể khai thác đối với DSVH tại Nam Định vừa mang giá trị lịch sử to lớn, vừa mang giá trị văn hóa du lịch, như: kiến thức lịch sử, tôn giáo, kiến trúc, nghệ thuật, văn hóa... Việc sử dụng DSVH tại địa phương vào dạy học Chương trình Lịch sử nói chung, tổ chức các hoạt động ngoại khóa nói riêng là rất cần thiết và thuận lợi.

2.3. Một số biện pháp tổ chức hoạt động ngoại khóa lịch sử cho học sinh lớp 10 ở tỉnh Nam Định với di sản văn hóa tại địa phương

2.3.1. Tổ chức hiệu quả hoạt động trải nghiệm trong tham quan ngoại khóa theo các dự án STEAM

Theo Từ điển tiếng Việt: “trải là trải qua, kinh qua”, “nghiệm là nhận ra, nhận thức mới” (Hoàng Phê và cộng sự, 1992, tr 699). Như vậy, *trải nghiệm được hiểu là nhận thức có được qua hoạt động thực hành, thực tiễn.*

Tham quan ngoại khóa là một hình thức hoạt động trải nghiệm, hoạt động này hỗ trợ, bổ sung cho bài học nội khóa. Theo Armstrong (2013), việc HS trực tiếp tri giác tài liệu, hiện vật khi tham quan các di tích là một dạng “*trí tuệ đặc biệt*”, “*nhờ được xem tận mắt (một thấy bằng mười nghe) các mô hình cụ thể của các dạng trí tuệ khác nhau như vậy nên HS nắm bắt được khái niệm đa trí tuệ hơn ngồi trong lớp nghe giảng suông*” (tr 56). DSVH tại địa phương có ưu thế trong việc tổ chức cho HS trải nghiệm qua tham quan ngoại khóa.

Dạy học theo dự án STEAM là hoạt động giáo dục ngày càng nhận được sự quan tâm của nhà trường phổ thông, thu hút HS tham gia. Về bản chất, giáo dục STEAM là dựa trên ý tưởng trang bị cho người học những kiến thức, kĩ năng liên quan đến các lĩnh vực khoa học, công nghệ và toán học theo cách tiếp cận, liên môn mà người học có thể áp dụng để giải quyết vấn đề trong cuộc sống hằng ngày. Dạy học Lịch sử cũng như các bộ môn khác, cần thiết tiếp cận với giáo dục STEAM để tạo điều kiện cho GV tổ chức mô hình học tập mới, làm cơ sở thực hiện tốt Chương trình giáo dục phổ thông 2018. Sử dụng DSVH tại địa phương vào dạy học môn Lịch sử, GV có thể xây dựng các chủ đề theo hướng tích hợp liên môn STEAM trong hoạt động nội khóa hoặc ngoại khóa để phát triển năng lực HS.

Ví dụ, để tổ chức hoạt động trải nghiệm trong tham quan ngoại khóa làng nghề Đức đồng Tổng Xá (Ý Yên, Nam Định), GV có thể sử dụng tích hợp kiến thức Lịch sử, Địa lí, Văn học, Giáo dục công dân, Công nghệ, Kĩ thuật... theo định hướng STEAM với chủ đề “*Khởi nghiệp từ làng*”. GV chia HS thành 04 nhóm để tìm hiểu các nội dung, lịch sử hình thành làng nghề, quy mô sản lượng và thị trường tiêu thụ; quy trình tạo ra một sản phẩm cụ thể, đánh giá vai trò của các sản phẩm đối với đời sống của những gia đình trong làng nghề, sưu tầm các bài hát, thơ ca về nghề rèn; khảo sát mức độ gắn bó với nghề của cư dân trong làng, nhất là thanh niên ở độ tuổi 18-25. Sau thời gian tìm hiểu, các nhóm trao đổi, thảo luận, thống nhất ý kiến và cử đại diện trình bày. Phần trình bày của mỗi nhóm sẽ được ghi hình và công khai trên Fanpage của trường để HS và GV bình chọn.

Tổ chức hoạt động trải nghiệm trong tham quan ngoại khóa với chủ đề như trên sẽ giúp HS gắn lí thuyết trên lớp với thực tiễn sản xuất, đời sống xã hội. Qua đó phát triển ở các em những kĩ năng học tập, năng lực môn học và năng lực chung. Đặc biệt từ các câu chuyện cụ thể về làng nghề, trải nghiệm thực tế sẽ giáo dục cho các em thái độ trân trọng lao động, định hướng lựa chọn nghề nghiệp, khát vọng khởi nghiệp và yêu quý di sản mà cha ông để lại. Từ đó, tình cảm yêu quê hương, đất nước, ý thức trách nhiệm của thế hệ trẻ đối với việc bảo tồn, phát huy DSVH này sinh trong các em.

2.3.2. Hướng dẫn học sinh sưu tầm và tổ chức truyền thông về di sản văn hóa tại địa phương

Trong thời đại công nghệ số, truyền thông được hiểu chính là quá trình trao đổi và tương tác các thông tin giữa mọi người với nhau để tăng sự hiểu biết, nhận thức thông qua các phương tiện kĩ thuật. Hiện nay, truyền thông đang có sự phát triển mạnh mẽ. HS THPT ngày càng làm chủ được công nghệ hiện đại. Các em năng động, sáng tạo và cập nhật thông tin trên mạng xã hội. GV tổ chức hoạt động ngoại khóa thông qua hướng dẫn HS sưu tầm và truyền thông về DSVH tại địa phương sẽ tạo hứng thú, phát huy tư duy sáng tạo, năng lực sử dụng công nghệ thông tin và ngoại ngữ cho các em. Qua đó, góp phần nâng cao hiệu quả dạy học, bồi dưỡng tinh thần yêu quê hương, đất nước, ý thức trách nhiệm và hành động đúng trong việc bảo tồn các DSVH tại địa phương.

Để tổ chức HS sưu tầm và truyền thông về DSVH tại địa phương đạt hiệu quả cao, GV cần hướng dẫn HS thực hiện các công việc: xác định mục tiêu, nội dung hình thức truyền thông; sưu tầm tư liệu về DSVH tại địa phương chính xác; phân loại các DSVH để xây dựng nội dung truyền thông cho phù hợp... trước khi truyền thông cần báo cáo cho GV để GV duyệt lại...

Ví dụ, để khắc sâu, mở rộng kiến thức đã học và gắn nhà trường với thực tế đời sống, GV tổ chức hoạt động ngoại khóa lịch sử theo hình thức hướng dẫn HS sưu tầm và truyền thông về DSVH tại địa phương với tên gọi: “Dấu ấn Thành Nam trong nền văn minh Đại Việt”. Sau khi báo cáo kế hoạch, nội dung và hình thức thực hiện để Ban Giám hiệu, Tổ bộ môn góp ý, phê duyệt, GV giao nhiệm vụ cho các nhóm theo những nội dung đã dự kiến (dấu ấn về kiến trúc, về đấu tranh chống ngoại xâm, làng nghề, khoa bảng, lễ hội, ẩm thực...). Các nhóm HS nhận nhiệm vụ, tiến hành sưu tầm và lựa chọn hình thức truyền thông. Ví dụ, nhóm tìm hiểu dấu ấn về kiến trúc, các em lựa chọn hình thức thiết kế, kết hợp với quay video minh họa cụ thể về kiến trúc Đình Ruối - Ý Yên, Nam Định). Tiếp đó, vào giờ sinh hoạt lớp, GV tổ chức cho các nhóm báo cáo, các nhóm khác nhận xét. Cuối cùng, GV nhận xét, đánh giá và thăm dò cảm xúc của các em. Tất cả HS tham gia đều nói lên niềm tự hào của mình về những đóng góp của quê hương trong lịch sử dân tộc.

2.3.3. Hướng dẫn học sinh tập làm thuyết minh viên báo tàng, hướng dẫn viên du lịch hoặc nghệ nhân ẩm thực

Tăng cường hoạt động thực hành trong môn Lịch sử sẽ góp phần quan trọng giúp HS biết vận dụng kiến thức đã học và các tình huống cụ thể. Qua đó, rèn luyện cho các em những kỹ năng giao tiếp, hợp tác, chủ động sáng tạo tìm kiếm thông tin, vận dụng kiến thức... để phát triển năng lực môn học và năng lực chung. Việc hướng dẫn HS tập làm thuyết minh viên, hướng dẫn viên hay nghệ nhân ẩm thực giới thiệu về DSVH tại địa phương chính là các hoạt động thực hành đóng vai tình huống để trải nghiệm. Đây là một phương pháp dạy học tích cực nhằm phát huy cao độ tính tự giác, độc lập và sáng tạo của người học. Khi được đóng vai trong “nghề nghiệp mới”, HS không chỉ nắm vững kiến thức đã học mà còn rèn luyện kỹ năng diễn đạt, thuyết trình, vận dụng kiến thức vào thực tế cuộc sống. Để tổ chức hoạt động này đạt hiệu quả cao, GV cần thực hiện quy trình cụ thể: giao nhiệm vụ cho các nhóm HS; hướng dẫn HS chuẩn bị lời thuyết minh và các kỹ năng cần có của nghề nghiệp; HS làm việc theo nhóm để tìm hiểu tài liệu của DSVH, lựa chọn hiện vật, tranh ảnh, xây dựng bài thuyết trình... và thông qua GV; HS thực hành báo cáo trong hoạt động ngoại khóa; HS các nhóm cùng GV, đánh giá hiệu quả.

Ví dụ, sau khi HS tìm hiểu chủ đề “Văn minh Đại Việt”, GV Lịch sử trường Tống Văn Trân tổ chức cho HS làm hướng dẫn viên du lịch giới thiệu các thành tựu của văn minh Đại Việt thể hiện tại địa phương Nam Định. GV chia nhóm và phân công các nhóm tìm hiểu, làm báo cáo thuyết minh về các nội dung: nghề đúc đồng; làm sơn mài; tín ngưỡng thờ mẫu; nghệ thuật kiến trúc. Sau hai tuần chuẩn bị, GV tổ chức cho HS được báo cáo sản phẩm tại khu Đình Ruối (Yên Nghĩa, Ý Yên). Hoạt động này đã góp phần quảng bá, giới thiệu những nét đẹp của DSVH tại địa phương, nêu bật được mối quan hệ giữa lịch sử địa phương với tiến trình lịch sử dân tộc, gắn nhà trường với xã hội. Qua đó, các kỹ năng học tập và năng lực môn học, năng lực chung của HS được rèn luyện phát triển; đồng thời, tình yêu quê hương đất nước, ý thức trách nhiệm của thế hệ trẻ đối với quê hương của các em được bồi đắp.

Mặt khác, Nam Định là vùng đất có nhiều món ăn đặc sản như: Phở bò, Bánh cuốn làng Kênh, Xíu báo... hướng dẫn HS tập làm nghệ nhân ẩm thực vừa để lưu giữ đặc sản quê hương, vừa giúp các em được thực hành kỹ năng sống. Hơn nữa, hoạt động này cũng là ý tưởng cho HS có thể khởi nghiệp.

2.3.4. Tích hợp các hình thức ngoại khóa để tổ chức dạ hội lịch sử kết hợp với triển lãm di sản văn hóa

“Dạ hội lịch sử là một hoạt động ngoại khóa có tính tổng hợp, thu hút tất cả HS trong lớp, trường tham dự” (Phan Ngọc Liên và cộng sự, 2014, tr 214). Sử dụng DSVH ở địa phương để tổ chức dạ hội lịch sử không chỉ giúp HS củng cố, mở rộng, nâng cao kiến thức mà còn là dịp các năng khiếu, sở trường diễn xuất của các em được bộc lộ. Qua đó, tình cảm đối với quê hương, ý thức trân trọng những thành tựu mà ông cha để lại nảy sinh trong các em; thấy rõ trách nhiệm của thế hệ trẻ trong việc giữ gìn và phát huy những giá trị của DSVH tại địa phương.

Sử dụng DSVH tại địa phương để tổ chức dạ hội lịch sử ở trường THPT là một nội dung thuộc chủ đề về lịch sử địa phương. Hình thức ngoại khóa này cần kết hợp nhiều hoạt động khác nhau và có sự hỗ trợ của nhiều lực lượng trong nhà trường. Trong dạ hội, việc tái tạo bức tranh quá khứ, gợi dậy không khí lịch sử là yêu cầu quan trọng. Do đó, ngoài các tiết mục văn nghệ cần thiết tổ chức triển lãm, trang trí để tạo hứng thú cho người dự, làm cho HS thấy như đang được sống hay tham gia, chứng kiến sự kiện đã xảy ra. Đặc biệt, “tổ chức tốt hoạt động dạ hội không chỉ có tác dụng đối với HS trong trường, mà còn có ảnh hưởng lớn tới nhân dân địa phương. Nó là một biện pháp có hiệu quả gắn nhà trường với xã hội” (Phan Ngọc Liên và cộng sự, 2014, tr 226). Để tiến hành buổi dạ hội hiệu quả, GV cần thực hiện tốt các công việc: lựa chọn chủ đề; xây dựng kế hoạch dạ hội (thời gian, địa điểm, nội dung, thành phần tham dự, khách mời; những hình ảnh, hiện vật cần triển lãm); phân công HS chuẩn bị...

Ví dụ, để củng cố, mở rộng kiến thức đã học về “Văn minh Đại Việt”, nhân Ngày di sản Việt Nam 23-11, GV Lịch sử trường THPT Tống Văn Trân tổ chức dạ hội với chủ đề: “Về miền di sản Thành Nam”. Trên cơ sở chủ đề đã xác định, GV xác định mục tiêu, lên kế hoạch, báo cáo Ban Giám hiệu, Đoàn trường, Tổ bộ môn... Tiếp đó, GV

xây dựng nội dung và phân công nhiệm vụ cho HS (xây dựng kịch bản, liên hệ với nhân chứng hoặc nghệ nhân), hướng dẫn hỗ trợ HS về nguồn tài liệu, phương pháp thực hiện...). Cuối cùng là tổ chức dạ hội theo kịch bản đã xây dựng, kết hợp với trưng bày theo kế hoạch. Nội dung kế hoạch được GV xây dựng bao gồm:

TT	Nội dung	Chuẩn bị	Thực hiện
1	Văn nghệ	Bài hát về Nam Định, Ý Yên, các huyện...	HS và GV
2	Tuyên bố lí do, giới thiệu đại biểu	Bài khai mạc, giới thiệu đại biểu	Ban tổ chức
3	Phát biểu khai mạc	Diễn văn	Hiệu trưởng
4	Văn nghệ	Hát chèo	HS
5	HS giới thiệu sản phẩm của nhóm		
5.1	Ảnh tượng Thành Nam về kiến trúc	Bài giới thiệu, mô hình tự làm, video về Đình Ruối	HS
5.2	Ảnh tượng Thành Nam về ẩm thực	Các món ăn: Nem nướng, Phở bò, bánh gai	HS
5.3	Lưu danh sử sách	Kể chuyện lịch sử kết hợp với sân khấu hóa	HS
5.4	Ảnh tượng Thành Nam về ngành nghề	Sản phẩm Đức Đồng, sơn mài, mộc	HS
6	Phần thi của khán giả	Các câu hỏi, phần thưởng	GV và HS
7	Văn nghệ	Múa hát về chủ đề Thành Nam	HS và GV

Hoạt động này trở thành ngày hội đối với HS. Sự đa dạng về nội dung gắn với thực tiễn địa phương không chỉ củng cố, mở rộng kiến thức đã học, mà có giáo dục cho các em ý thức trách nhiệm trong việc bảo tồn và phát huy những giá trị của DSVH tại địa phương. Đặc biệt, qua hoạt động ngoại khóa, HS được thể hiện sự sáng tạo của bản thân, từ đó năng lực tự học, vận dụng kiến thức, kỹ năng đã học vào thực tiễn cuộc sống của các em được phát huy hiệu quả. Tình yêu quê hương đất nước, niềm tự hào về quê hương ngày càng được bồi đắp trong trái tim các em.

Song để tiến hành hoạt động dạ hội lịch sử có hiệu quả, GV cần thực hiện tốt các yêu cầu về lí luận dạy học bộ môn như: xác định mục đích rõ ràng; dạ hội phải thu hút đông đảo HS tham gia và phát huy tính tích cực, tinh thần tập thể của các em; công tác chuẩn bị công phu; linh hoạt đa dạng hóa hình thức tổ chức sao cho gọn nhẹ, ít công sức và kinh phí nhưng hiệu quả lại cao.

3. Kết luận

Tổ chức hoạt động ngoại khóa lịch sử với DSVH tại địa phương có vai trò quan trọng trong dạy học bộ môn Lịch sử ở trường phổ thông. Việc xác định những DSVH cần khai thác sử dụng và lựa chọn được các biện pháp tổ chức phù hợp sẽ giúp GV thực hiện tốt hoạt động này. Bài báo đã đề xuất 04 biện pháp tổ chức hoạt động ngoại khóa lịch sử cho HS lớp 10 ở tỉnh Nam Định với các DSVH tại địa phương theo định hướng của Thông tư số 13/2022/TT-BGDĐT như: (1) Tổ chức hiệu quả hoạt động trải nghiệm trong tham quan ngoại khóa theo các dự án STEAM; (2) Hướng dẫn HS sưu tầm và tổ chức truyền thông về DSVH tại địa phương; (3) Hướng dẫn HS làm thuyết minh viên bảo tàng, hướng dẫn viên du lịch hoặc nghệ nhân ẩm thực; (4) Tích hợp các hình thức ngoại khóa để tổ chức dạ hội lịch sử kết hợp với triển lãm DSVH. Các biện pháp không chỉ vận dụng ở Nam Định mà còn có thể vận dụng ở các địa phương khác, song để phát huy được hiệu quả của hoạt động này đòi hỏi GV Lịch sử phải nắm vững lí luận dạy học bộ môn, thành thạo kỹ năng nghiệp vụ sư phạm và say mê nghề nghiệp.

Tài liệu tham khảo

- Armstrong, T. (2013). *Đa trí tuệ trong lớp học* (Lê Quang Long dịch). NXB Giáo dục Việt Nam.
- Bộ GD-ĐT (2018). *Chương trình giáo dục phổ thông môn Lịch sử* (ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT).
- Bộ GD-ĐT (2022). *Thông tư số 13/2022/TT-BGDĐT ngày 03/8/2022 về việc sửa đổi, bổ sung một số nội dung trong Chương trình giáo dục phổ thông 2018*.
- Bộ GD-ĐT, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (2013). *Sử dụng di sản trong dạy học ở trường phổ thông - Những vấn đề chung*. Tài liệu tập huấn.
- Hoàng Phê (1992). *Từ điển tiếng Việt*. Trung tâm Từ điển học.
- Nguyễn Như Ý (chủ biên, 1996). *Từ điển tiếng Việt thông dụng*. NXB Giáo dục.
- Phan Ngọc Liên, Nguyễn Thị Côi, Trịnh Đình Tùng (2014). *Phương pháp dạy học Lịch sử* (Tập II). NXB Đại học Sư phạm.
- Quốc hội (2001). *Luật Di sản văn hóa*. NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.
- Trần Minh Oanh (2004). Bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa Nam Định góp phần thúc đẩy kinh tế - xã hội phát triển. *Tạp chí Di sản văn hóa*, 9, 18-24.